

การจัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชนบริหารจัดการ พัฒนาตนเอง
อย่างยั่งยืน ด้วยกระบวนการเชิงพุทธบูรณาการ

The Preparation of The Bill on the Village : A Sustainable Self
Development Community Managed by The Buddhist Integrated Process

อัศศัจจา ใจบุญตระกูล¹, พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์¹, สมหวัง แก้วสุฟอง²

Akkhasatcha Chaibuntrakoon¹, Phrakrusiripariyattayanusath¹, Somwang Kaewsufong²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus¹, Chiang Mai University²

Corresponding Author, E-mail: thanet@hotmail.com¹

Article Info

Research Article

คำสำคัญ: ร่างพระราชบัญญัติ,
หมู่บ้านชุมชนบริหารจัดการพัฒนา
ตนเองอย่างยั่งยืน, พุทธบูรณาการ

Keywords: Draft of Act, Village
Community Management
Sustainable Self development,
Integrated Buddhist

Received: 05/07/2025

Revised: 28/12/2025

Accepted: 29/12/2025

Published online: 29/12/2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) ศึกษาแนวคิด
ทฤษฎี หลักการและอุปสรรคปัญหาว่าด้วยหมู่บ้านชุมชนบริหารจัดการ
พัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน 2) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมการจัดทำร่าง
พระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้านชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่าง
ยั่งยืนด้วยกระบวนการเชิงพุทธบูรณาการ 3) เสนอร่างพระราชบัญญัติ
ว่าด้วยหมู่บ้านชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน เป็นการ
วิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการคัดเลือกประชากรผู้ให้ข้อมูลการวิจัยแบบ
เจาะจง จำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) อุปสรรคและปัญหาสำคัญที่ส่งผล
ต่อการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน คือ ความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่า
เทียมในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการได้แก่ 1)
ชุมชนไม่มีสิทธิและขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาชุมชน
ตนเองในหลายด้าน 2) ชุมชนไม่ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากรัฐเพื่อ
พัฒนาตนเองที่เหมาะสม 3) มีการบริหารงานภาครัฐยังไม่โปร่งใสและไม่
เป็นธรรมทั่วถึง 4) ชุมชนไม่ได้รับแก้ไขปัญหและพัฒนาประชาชนอย่าง
ทั่วถึงและไม่เท่าเทียม 5) ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมด้านการเมืองและการ
ปกครอง 2) กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการสามารถสรุปเป็น 5

ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลอุปสรรคและปัญหา 2) การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม 3) การมีส่วนร่วมดำเนินงานจัดทำต้นแบบร่างพระราชบัญญัติของชุมชน 4) การมีส่วนร่วมดำเนินงานจัดทำต้นแบบร่างพระราชบัญญัติฉบับสมบูรณ์ 5) การนำเสนอต้นแบบร่างพระราชบัญญัติฉบับสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องตามหลักธรรม อปริหานิยธรรม หลักสังคหวัตถุ หลักสราณียธรรม และหลักการบัญญัติพระวินัยในพระพุทธศาสนา 3) นำเสนอต้นแบบร่างพระราชบัญญัติหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พ.ศ.....” ต่อประชาชนในหมู่บ้านชุมชนและตัวแทนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตจังหวัดลำพูน เขต 1 และ เขต 2 โดยกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้ได้มีการพิจารณาสนับสนุนและดำเนินการผลักดันให้มีบทบัญญัติกฎหมายที่ดีและเพื่อให้เกิดเสริมสร้างพลังสิทธิและกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับฐานรากในหมู่บ้าน ชุมชน

Abstract

This research article is of 3 objectives: 1) to study the theoretical frameworks, principles, and systemic obstacles regarding the sustainable self-management and development of local villages and communities, 2) to study the participatory process in drafting the Self-Managed Sustainable Community Development Bill through an Integrative Buddhist Integration, and 3) to propose a draft Bill on Self-Managed and Sustainable Village Communities. The study employs a qualitative research methodology. Data were collected from 30 informants selected through purposive sampling.

The research findings indicate that : 1) In the major obstacles and challenges affecting village and community development stem from inequalities and disparities in economic, social, environmental, and administrative dimensions, these challenges are : (1) communities lacking rights and opportunities to participate in the management and development of their own communities in multiple aspects, (2) insufficient and inappropriate budgetary support from the government for community development, (3) a lack of transparency and fairness in public sector administration, (4) inadequate and unequal problem-solving efforts and citizen development across communities; and (5) limited community participation in political and governance processes. 2) The Buddhist-integrative participatory process can be summarized into 5 stages namely: (1) participation in collecting data concerning obstacles and problems, (2) participation in analysing data obtained from questionnaires, (3) participation in implementing and preparing a prototype draft of a community bill, (4) participation in implementing and preparing a prototype of the complete draft bill, and (5) the presentation of the prototype of the complete draft bill. This process is consistent with the Buddhist principles of *Aparihāṇiya-dham-*

ma, Saṅgahavatthu, Sāraṇīya-dhamma and with the principles underlying the promulgation of the Vinaya in Buddhism. 3) To present the prototype draft of the *Village and Community Bill on Sustainable Self-Governed Development, B.E.* to the people of the village communities and to representatives of Members of the House of Representatives for Lamphun Province, Constituencies 1 and 2, was acted through a participatory process consistent with Buddhist principles. This aims to enable deliberation, support, and advocacy for the enactment of sound legal provisions, as well as to strengthen rights-based empowerment and promote the decentralization of participatory power among grassroots citizens at the village and community levels.

บทนำ

ประเทศไทยมีการตั้งอาณาจักรมั่นคงขึ้นครั้งแรกในแหลมทอง เมื่อ พ.ศ. 1781 คือ อาณาจักรสุโขทัย สถาปนาโดยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ การเมืองการปกครองไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อพ.ศ. 2475 เป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แบ่งเป็น 3 ยุคสมัย คือ สมัยสุโขทัย พ.ศ. 1781 – 1821 สมัยอยุธยา พ.ศ. 1893 – 2310 และสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 – 2475 ภายหลังจาก พ.ศ. 2475 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงปฏิรูประบบราชการให้เหมาะสมที่มีรูปแบบคล้ายกับอังกฤษ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยมีจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน (ไททัศน์ มาลา. 2559) ต่อมา มีการสรรหากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เลือกโดยประชาชนในตำบล หมู่บ้าน และทรงให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 ขึ้นใช้บังคับทั่วประเทศ ต่อมาปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวเชื่อมระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในท้องที่ห่างไกล เป็นผู้ช่วยเหลือราชการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน และเป็นตัวแทนประชาชนในตำบลหมู่บ้านติดต่อกับส่วนราชการต่างๆ (บงกชมาศ เอกเอี่ยม. 2557) ประเทศไทยได้นำเอาหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ดีในหน่วยงานรัฐ แต่ปัจจุบันองค์กรหน่วยงานของรัฐมักจะไม่คำนึงถึงผลกระทบทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล และยังคงมีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่รุนแรง ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม การพัฒนาขาดความต่อเนื่องและไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดี ยังประสบปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 มีปัญหาภัยพิบัติสาธารณะและการระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่ประชาชนในหมู่บ้านชุมชนไม่สามารถดำเนินการป้องกันควบคุมและบริหารจัดการได้ด้วยตนเองอย่างทันที โดยที่ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาความยากจน มีความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมทางสังคมโดยรวม เนื่องจากสังคมไทยยังไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจและสิทธิประชาชนระดับหมู่บ้าน ชุมชนสามารถดำเนินการด้านปกครองบริหารจัดการพัฒนาต่างๆ ได้ด้วยตนเองโดยตรงที่เหมาะสมกับบริบทภูมิสังคมพื้นถิ่น อาจเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศและไม่สอดคล้องกับเป้าหมายการ

พัฒนาที่ยั่งยืน หลักธรรมในพระพุทธศาสนาถือเป็นแนวทางสำคัญประการหนึ่งที่จะสามารถนำมาใช้เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนมีประสิทธิภาพ (พระครูสิริสุตานุยุต. 2556) พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อใช้ปกครองคณะสงฆ์ มีความสำคัญถือเป็นหลักชัยในการปกครองและเผยแผ่ศาสนาได้อย่างมั่นคงถาวร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 21: 13) และสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อกระตุ้น ส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทเกิดความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการดูแลตนเองตามระบบประชาธิปไตย เป็นสร้างอุดมการณ์ ค่านิยม ทศนคติของคนให้ตระหนักถึง “การพัฒนาตนเอง” (พัฒน์ บุญรัตน์. 2517 : 1) การพัฒนาชุมชน (Community development) มีความหมาย 4 ลักษณะ คือ 1) เป็นการสร้างสรรค์ความเจริญและยับยั้งความเสื่อมของชุมชน 2) เป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ โดยอาศัยความรู้ความสามารถของประชาชนและความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน 3) เป็นกระบวนการที่มุ่งชักจูงส่งเสริมประชาชนให้กระตือรือร้นร่วมปรับปรุงการทำการมาหากิน และสร้างความเจริญให้ท้องถิ่น 4) เป็นการพัฒนาความคิดและความสามารถในการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่และประชาชนด้วยกัน เพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัยและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย (ทองคุณ หงส์พันธ์. 2541 : 31)

ด้วยสภาพปัญหาและปัจจัยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัย จึงสนใจที่จะทำการศึกษา “การจัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนด้วยกระบวนการเชิงพุทธบูรณาการ” โดยศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักการและอุปสรรค ปัญหาว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมการจัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชน บริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชน บริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน โดยมีความมุ่งหมายให้มีการจัดทำร่างกฎหมายที่ได้บัญญัติให้กำหนดการรับรองและคุ้มครองถึงการเสริมสร้างพลังสิทธิและการกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนระดับฐานรากในหมู่บ้าน ชุมชน ให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการปกครองและบริหารจัดการพัฒนาตนเองได้โดยตรงอย่างเข้มแข็งและมีความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการและอุปสรรค ปัญหาว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน
2. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมการจัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชน บริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ
3. เพื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชน บริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยดำเนินการเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การออกแบบการวิจัยและการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

กำหนดกรอบการวิจัยและลำดับกระบวนการดำเนินงาน ศึกษาและรวบรวมเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การร่างกฎหมาย การปกครอง/การบริหารจัดการชุมชน และการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลและแนวทางในการดำเนินการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 2 การกำหนดพื้นที่ศึกษาและการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กำหนดพื้นที่ภาคสนามในเขตพื้นที่บ้านก้อหนอง หมู่ที่ 2 ตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวม 30 รูป/คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านต้นแบบที่ทำการศึกษ จำนวน 10 คน คือ ประชาชนตัวแทน กรรมการหมู่บ้าน เกษตรกร ค้าขาย รับจ้าง ปราชญ์หรือผู้นำภูมิปัญญาชาวบ้าน เยาวชน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ผู้นำสตรีอาสาสมัครชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ ในพื้นที่บ้านก้อหนอง หมู่ที่ 2 ตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน แบบปฏิบัติการภาคสนาม และมีการระดมสมองสะท้อนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

2) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหาร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้ปกครองท้องที่ เจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 20 รูป/คน

ขั้นที่ 3 การพัฒนาเครื่องมือวิจัย

พัฒนาเครื่องมือให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ โดยจัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม นำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมงานวิจัยตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลจาก 2 แหล่งหลัก ได้แก่

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์พิเศษ) และ

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต) พร้อมทั้งเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม 2568 และจัดสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ได้แก่ 25 พฤษภาคม 2568 (ศาลาประชาคมบ้านก้อหนอง) และ 20 กรกฎาคม 2568 (ห้องประชุมสำนักงานเทศบาลตำบลก้อ)

ขั้นที่ 5 การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการโดยพิจารณาความถูกต้องของข้อมูลจากหลายมิติ ได้แก่ การตรวจสอบด้านข้อมูลโดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งเวลา สถานที่ และบุคคลที่แตกต่างกัน การตรวจสอบด้านผู้วิจัยเพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการ

สังเกต และการตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ขั้นที่ 6 การสังเคราะห์และการนำเสนอผลการวิจัย

นำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จัดหมวดหมู่สาระสำคัญและเรียบเรียงผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อนำเสนอในรูปแบบรายงานวิจัย และบทความวิชาการ พร้อมสรุปผลและจัดทำข้อเสนอแนะตามข้อมูลที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

แนวคิดหลักในการแก้ไขอุปสรรคและปัญหาภายในหมู่บ้านตั้งอยู่บนการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไข และดำเนินการตามแผนพัฒนาที่สามารถบังคับใช้ได้จริง โดยมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านด้วยตนเอง ควบคู่กับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐให้แก่หมู่บ้านโดยตรง ซึ่งสามารถช่วยลดปัญหาทุจริตของหน่วยงานรัฐได้ในระดับหนึ่ง และทำให้ชุมชนสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน

นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และประชาชนในหมู่บ้าน ผ่านการจัดทำแผนพัฒนาที่ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ ตรงกับความต้องการของประชาชน พร้อมทั้งมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาทักษะแรงงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการขยะ การส่งเสริมสุขภาพ สาธารณสุข และการพัฒนาระบบการศึกษา

ขณะเดียวกัน การจัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเอง อย่างยั่งยืนถูกเสนอเป็นหลักการสำคัญ เพื่อส่งเสริมบทบาท อำนาจ สิทธิ และสวัสดิการของประชาชนให้เกิดความเท่าเทียม เป็นพื้นฐานในการวางแผนและการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านอย่างมีส่วนร่วม ช่วยกำกับควบคุมหน่วยงานรัฐ ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน การตรวจสอบอย่างโปร่งใส และการบังคับใช้กฎหมาย โดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งประชาชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นในอนาคต

แนวคิด “หมู่บ้านชุมชนบริหารจัดการตนเองอย่างยั่งยืน” จึงมีรากฐานสำคัญอยู่ที่การให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเน้นการพึ่งพาตนเองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิดวางแผน ตัดสินใจ ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติ ทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบร่วมกันต่อการพัฒนา ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวไม่ยึดติดอยู่กับทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง แต่เป็นการบูรณาการองค์ความรู้จากหลาย

ศาสตร์ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การจัดการทรัพยากร และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญที่พบ ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ถือเป็นหัวใจหลักที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งและความยั่งยืน

2) การพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติ

3) การจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) ที่ต้องคำนึงถึงสมดุลทั้งมิติ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

4) การเสริมสร้างศักยภาพ (Capacity Building) ผ่านการอบรม พัฒนาทักษะ และการเพิ่มพูนองค์ความรู้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Networking) ทั้งภายในชุมชนและกับหน่วยงานภายนอก เพื่อขยายโอกาสและสร้างความมั่นคงในการพัฒนาในด้านหลักการ การบริหารจัดการหมู่บ้านชุมชนต้องตั้งอยู่บนฐานการจัดการตนเอง การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน และการสร้างความสมดุลสามมิติหลัก คือ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม และมิติสิ่งแวดล้อม ให้ดำเนินไปอย่างบูรณาการ โดยอาศัยข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยนี้ยังพบว่า อุปสรรคและปัญหาที่สำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ได้แก่

1) การขาดสิทธิและอำนาจตามกฎหมายในการบริหารจัดการของชุมชน ทำให้ไม่สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาได้อย่างแท้จริง

2) การขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากรในการขับเคลื่อนแผนพัฒนา ทำให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง

3) การขาดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งและมีโครงสร้างรองรับ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีสำนักงานถาวรและมีอำนาจเทียบเท่าองค์กรท้องถิ่น

4) ความไม่พร้อมด้านศักยภาพของผู้นำและประชาชนในชุมชน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการจัดการ

5) ปัญหาความไม่สามัคคี การขาดแรงจูงใจ และความกลัวในการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่เต็มที่

6) ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างจากภาครัฐที่ยังคงเลือกปฏิบัติและไม่กระจายอำนาจอย่างแท้จริง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการการจัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชน บริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พบว่า ประชาชนในระดับหมู่บ้านชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำร่างกฎหมายทุกขั้นตอน โดยได้ร่วมประชุมสะท้อนข้อมูลแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากการระดมสมองและ

ร่วมจัดทำร่างพระราชบัญญัติ รวมทั้งร่วมทำการการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินผลกระทบของร่างพระราชบัญญัติ เพื่อให้มั่นใจว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชนอย่างแท้จริง และร่วมกันลงมติในการจัดทำต้นแบบ“ร่างพระราชบัญญัติหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พ.ศ.....” ที่ถือเป็นต้นแบบร่างกฎหมายที่ดีและจะมีประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมไทยในอนาคต จึงสามารถกำหนดเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติได้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลอุปสรรคและปัญหา 2) การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม 3) การมีส่วนร่วมดำเนินงานจัดทำต้นแบบร่างพระราชบัญญัติของชุมชน 4) การมีส่วนร่วมดำเนินงานจัดทำต้นแบบร่างพระราชบัญญัติฉบับสมบูรณ์ 5) การนำเสนอต้นแบบร่างพระราชบัญญัติฉบับสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องตามหลักธรรม อปรีหานิยธรรม หลักสังคหวัตถุ หลักสาราณียธรรม และหลักการบัญญัติพระวินัยในพระพุทธศาสนา

กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการ เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรม ความโปร่งใส และการยอมรับร่วมกันในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1) การบูรณาการหลักพุทธธรรมในกระบวนการร่างกฎหมาย ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่

(1) หลักการบัญญัติพระวินัย ที่เน้นการมีมิตรร่วมกัน เหตุผลรองรับ และความเสมอภาค ช่วยให้กระบวนการร่างกฎหมายมีความเป็นประชาธิปไตย โปร่งใส และตอบสนองต่อปัญหาที่แท้จริงของชุมชน

(2) หลักอปรีหานิยธรรม 7 ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เกิดความสามัคคี เคารพภูมิปัญญาท้องถิ่น เปิดโอกาสให้สตรีและกลุ่มต่างๆ มีบทบาท รวมทั้งคำนึงถึงคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และวัฒนธรรมชุมชน

(3) หลักสังคหวัตถุ 4 และสาราณียธรรม 6 สนับสนุนการสร้างบรรยากาศแห่งการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความเสมอภาค ทำให้ทุกกลุ่มประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของกฎหมายร่วมกัน การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวทำให้กระบวนการร่างพระราชบัญญัติไม่เพียงแต่มีความเป็นวิชาการและกฎหมาย หากยังมีมิติทางคุณธรรมและจริยธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนระดับรากหญ้า

2) การสร้างเวทีการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม พบว่าประชาชนในทุกกลุ่ม เช่น กรรมการหมู่บ้าน เกษตรกร สตรี เยาวชน ปราชญ์ชาวบ้าน อสม. และชรบ. ต่างสะท้อนความต้องการให้ร่างกฎหมายมีลักษณะดังนี้

- (1) ให้มีสำนักงานและโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนในระดับหมู่บ้าน
- (2) ให้มีอำนาจและสิทธิในการกำหนดแผนพัฒนา จัดการงบประมาณ และสวัสดิการชุมชน โดยตรง ไม่ผ่านระบบราชการที่ซับซ้อน
- (3) ให้มีกลไกป้องกันการทุจริตและส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่น
- (4) สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรยั่งยืน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(5) ส่งเสริมสิทธิของกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้ และสตรี สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการทำให้เสียงของประชาชนถูกนำมาเชื่อมโยงกับหลักการเชิงพุทธและกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของร่างกฎหมาย

3) ผลลัพธ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่

(1) กฎหมายมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ เพราะผ่านการประชุมหารืออย่างต่อเนื่อง และใช้ข้อมูลจริงจากประชาชน

(2) เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกฎหมายร่วมกัน ทำให้ชุมชนพร้อมที่จะปฏิบัติตามและปกป้องกฎหมาย

(3) ส่งเสริมการปกครองตนเองอย่างยั่งยืน เนื่องจากกฎหมายถูกออกแบบมาให้ชุมชนมีอำนาจและความสามารถในการปรับตัวกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการไม่เพียงแต่ช่วยให้การร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาจริงในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังสร้างฐานคุณธรรม ความโปร่งใส ความเสมอภาค และความร่วมมือของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงงานวิจัยนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการ ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดทางทฤษฎี แต่เป็นกระบวนการเชิงปฏิบัติที่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำร่างกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการบูรณาการหลักธรรมสำคัญได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม หลักอภิธานิธรรม ๗ ได้เป็นกลไกสำคัญในการรักษาความสามัคคีและป้องกันความเสื่อมถอยของกระบวนการ ทำให้การประชุมประชาคมและการสนทนากลุ่มเป็นไปอย่างต่อเนื่องและพร้อมเพรียง หลักสังคหวัตถุ ๔ และสาราณียธรรม ๖ ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัย ผู้นำชุมชน และประชาชน ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยอมรับความเห็นต่าง ซึ่งเป็นรากฐานที่จำเป็นสำหรับการสร้างฉันทามติร่วมกันในเรื่องที่ซับซ้อน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ด้านเสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้าน ชุมชน บริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พบว่าได้นำเสนอต้นแบบร่างพระราชบัญญัติหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พ.ศ.....” ต่อประชาชนในหมู่บ้านชุมชนและตัวแทนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตจังหวัดลำพูน เขต 1 และ เขต 2 โดยกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้ได้มีการพิจารณาสนับสนุนและดำเนินการผลักดันให้มีบทบัญญัติกฎหมายที่ดีและเพื่อให้เกิดเสริมสร้างพลังสิทธิและกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับฐานรากในหมู่บ้าน ชุมชนให้สามารถปกครองบริหารจัดการพัฒนาตนเองได้โดยตรงอย่างเหมาะสมพอเพียง ตามความต้องการของประชาชนบนฐานรากแห่งวิถีชีวิตพื้นถิ่นของตนเอง ที่มีความสอดคล้องตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืนและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีธรรมมาภิบาล เป็นประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและการพัฒนาความเจริญของประเทศอย่างมั่นคงและเข้มแข็งยั่งยืน

ผลการศึกษาต่อกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งตัวแทนประชาชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พบว่า กระบวนการจัดทำร่างพระราชบัญญัติ ไม่ได้เกิดขึ้นจากภาครัฐหรือนักวิชาการฝ่ายเดียว แต่เป็นผลลัพธ์ของ “กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการ” ที่ผสมผสานหลักการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักสังคหวัตถุ 4, อปรีหานิยธรรม 7 และทศพิธราชธรรม จนเกิดเป็นร่างกฎหมายที่มีจิตวิญญาณของประชาชน ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์นี้ทำให้ได้รับทราบข้อมูลที่มีความสำคัญ ได้แก่

1) ผลลัพธ์สำคัญของกระบวนการ ทำให้ได้ ร่างพระราชบัญญัติหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พ.ศ. ที่ผ่านการตรวจสอบ พิจารณา และปรับปรุงโดยตรงจากประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่จริง ซึ่งร่างกฎหมายดังกล่าวสะท้อนถึง เจตนารมณ์ของชุมชนที่ต้องการสิทธิอำนาจ และงบประมาณในการจัดการตนเองอย่างแท้จริง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก โดยมีการกำหนดบทบัญญัติที่ครอบคลุมด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม พร้อมกลไกตรวจสอบถ่วงดุลเพื่อป้องกันการทุจริต

2) หลักพุทธบูรณาการที่นำมาใช้ได้แก่

(1) สังคหวัตถุ 4 : มีการแบ่งปันข้อมูล (ทาน) การสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพ (ปิยวาจา) การร่วมทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม (อัตถจริยา) และการรับฟังอย่างเสมอภาค (สมานัตตตา)

(2) อปรีหานิยธรรม 7 มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ การเคารพผู้อาวุโส การเคารพกติกา และการเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วม

(3) ทศพิธราชธรรม มีความยุติธรรม ความเพียร ความไม่โกรธ ฯลฯ ถูกบูรณาการในการตัดสินใจและการกลั่นกรองร่างกฎหมาย

3) ข้อค้นพบเชิงเนื้อหา ประกอบด้วย ดังนี้

(1) ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เน้น การกระจายอำนาจโดยตรงสู่หมู่บ้าน

(2) กำหนดให้มี กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน พร้อมกลไกตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส

(3) กำหนดสิทธิประชาชนในการมีส่วนร่วม การตรวจสอบ และการเสนอกฎหมาย

(4) สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญ, ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การศึกษาด้านนี้แสดงให้เห็นว่า การสร้างกฎหมายจากฐานราก โดยใช้ “การมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการ” ช่วยให้งานกฎหมายมีความสมบูรณ์ทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงคุณธรรม นับเป็นต้นแบบสำคัญของ นวัตกรรมทางกฎหมายชุมชน ที่อาจต่อยอดสู่การปฏิรูปกฎหมายท้องถิ่นและการกระจายอำนาจในระดับประเทศได้ในการเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นผลผลิตสุดท้ายของงานวิจัย คือ ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พ.ศ..... ซึ่งเป็นเอกสารทางกฎหมายที่ได้รับการกลั่นกรองจากความคิดเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง ร่างกฎหมายฉบับนี้ มีสาระสำคัญที่มุ่งมั่นจะมอบอำนาจและสถานะทางกฎหมายแก่หมู่บ้านและชุมชนอย่างเป็นทางการทั้งในด้านการบริหารจัดการงบประมาณ และการสร้างกลไกตรวจสอบภายในชุมชน

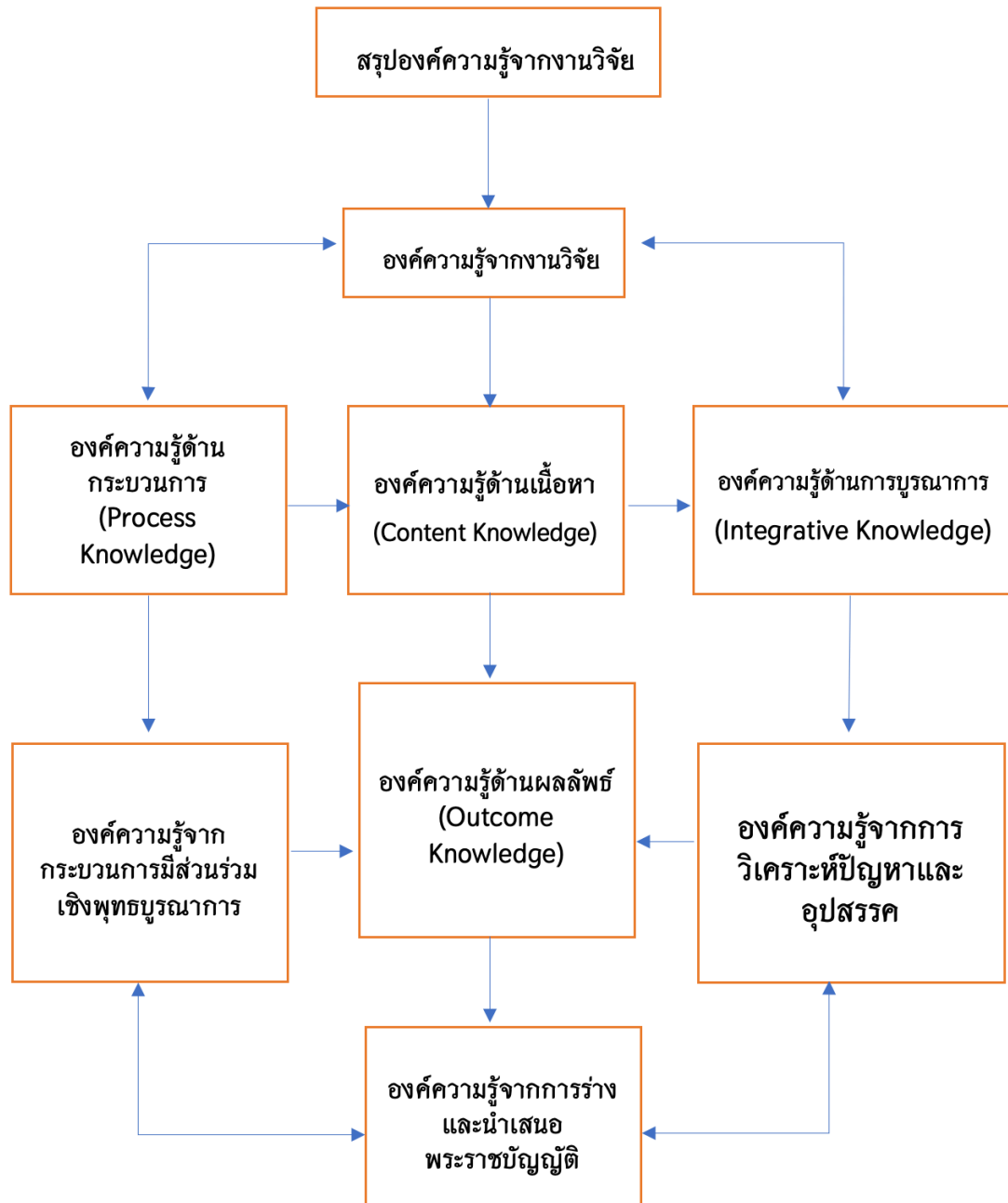
อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์และอธิบายถึงความเป็นมาและอุปสรรคปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประชาชนฐานรากในระดับหมู่บ้านชุมชน พบว่า ประเทศไทยมีความเป็นมาการตั้งอาณาจักรที่มั่นคงยาวนาน อาณาจักรสุโขทัย มีการเมืองการปกครองไทยเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อพ.ศ.2475 แบ่งเป็น 3 ยุคสมัย คือ สมัยสุโขทัย พ.ศ. 1781 – 1821 สมัยอยุธยา พ.ศ. 1893 – 2310 และสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 – 2475 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงปฏิรูประบบราชการให้เหมาะสมแก่ยุคสมัย โดยให้มีจังหวัด อำเภอ ตำบล และมีการจัดระเบียบการปกครองหมู่บ้านชุมชนลักษณะปกครองท้องที่มายาวนานจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บงกชมาศ เอกเอี่ยม เรื่อง กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน: การวิเคราะห์บทบาทและภาวะความเป็นผู้นำกับความคาดหวังของประชาชน ที่มีต่อผู้นำชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ (บงกชมาศ เอกเอี่ยม, 2557) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันมีอุปสรรคปัญหา ความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมในระดับหมู่บ้านชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนไม่มีสิทธิและอำนาจการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการพัฒนาชุมชนตนเอง 2) ชุมชนไม่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากรัฐ 3) มีกฎหมายที่ล้าหลังไม่ทันสมัย 4) การบริหารงานภาครัฐไม่โปร่งใสเท่าที่ควร ชุมชนจึงมีข้อเสนอให้จัดทำและเสนอร่างพระราชบัญญัติหมู่บ้านชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชนในระดับหมู่บ้านชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มิตร ใจบุญตระกูล (2562) ที่ศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านห้วยอ่าง ตำบลแม่โป่ง อำเภอต๋อยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ (มิตร ใจบุญตระกูล , 2562) พบว่า มีปัจจัยอุปสรรคสำคัญ คือ ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐและหน่วยงานเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน สมควรที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกด้านและทุกมิติไปพร้อมกันอย่างสมดุล โดยสนับสนุนให้มีบทบัญญัติกฎหมายที่เสริมสร้างการกระจายสิทธิและอำนาจการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับฐานรากในหมู่บ้าน ชุมชน ให้มีขีดความสามารถในการปกครองบริหารจัดการพัฒนาตนเองได้โดยตรงอย่างเหมาะสมตรงความต้องการตามหลักการพัฒนามิสังคมอย่างยั่งยืนและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยนี้เน้นสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำร่างกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องได้มาร่วมประชุมให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นสะท้อนอุปสรรคปัญหาและแนวทางแก้ไข รวมทั้งเสนอความต้องการพัฒนาของหมู่บ้านชุมชนอย่างรอบด้านและร่วมกันลงมติที่ประชุมให้จัดทำและเสนอ “ร่างพระราชบัญญัติหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พ.ศ.....” โดยมีแนวทางเสนอกฎหมาย 3 แนวทาง คือ 1) ให้ประชาชนเข้าชื่อร่วมกันเสนอร่างกฎหมายต่อสภาผู้แทนราษฎร 2) เสนอร่างกฎหมายต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตจังหวัดลำพูน 3) เสนอร่างกฎหมายต่อคณะรัฐมนตรีซึ่งสอดคล้องตามหลักธรรม อปทานิยธรรมในพุทธศาสนา ได้แก่ 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่จะต้องทำ 3) ไม่บัญญัติสิ่งทีพระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ 4) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายกเคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง 5) ไม่ลุอำนาจตนหา 6) ยินดีอยู่ในเสนาสนะป่า พอใจในที่นอนที่นั่งอันเรียบง่ายในป่า 7) ตั้งสติระลึกรู้ในใจว่าเพื่อนพรหมจารีผู้มีศีลงดงามซึ่งยังไม่มา ขอให้มาที่มาแล้ว ขอให้ อยู่เฝ้าสุก (กัลยาณมิตร, 2560 : ออนไลน์)

องค์ความรู้จากงานวิจัย

องค์ความรู้ด้านการเสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเอง
อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย
ที่มา : อัศศักดิ์จา ใจบุญตระกูล

1) องค์ความรู้ด้านกระบวนการ (Process Knowledge)

งานวิจัยได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำและเสนอร่างกฎหมายที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ร่วมกับการบูรณาการหลักพุทธธรรม ทำให้กระบวนการร่างกฎหมายมีลักษณะแตกต่างจากการร่างกฎหมายทั่วไปที่ดำเนินการโดยนักวิชาการหรือภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว กระบวนการสำคัญประกอบด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใน 2 ระยะ เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงประสบการณ์จากประชาชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และเจ้าหน้าที่รัฐ ส่งผลให้ร่างกฎหมายมีความรอบด้านและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อรักษาความเข้มแข็งและความพร้อมเพรียงของกระบวนการ และหลักทศพิธราชธรรม เพื่อเป็นกรอบคุณธรรมของผู้นำและผู้เกี่ยวข้อง

2) องค์ความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge)

จากการสนทนากลุ่ม พบสาระสำคัญที่เป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับร่างพระราชบัญญัติ ได้แก่ การกระจายอำนาจสู่ชุมชนโดยตรง ให้หมู่บ้านและชุมชนมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การจัดตั้งกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน โดยจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลลงสู่ชุมชนโดยตรง เพื่อเพิ่มอิสระในการบริหารจัดการและลดช่องทางการทุจริต รวมถึงการกำหนดสิทธิและสวัสดิการของประชาชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน การดูแลกลุ่มเปราะบาง และการสร้างระบบตรวจสอบและถ่วงดุลเพื่อให้การใช้อำนาจเป็นไปอย่างโปร่งใส

3) องค์ความรู้ด้านการบูรณาการ (Integrative Knowledge)

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การพัฒนากฎหมายสามารถบูรณาการเข้ากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างกฎหมายที่มีใช้เพียงตัวบททางนิติศาสตร์ แต่เป็น “กฎหมายที่มีจิตวิญญาณ” ซึ่งทำหน้าที่ทั้งแก้ไขปัญหเชิงโครงสร้าง และเป็นเครื่องมือในการสร้างชุมชนเข้มแข็งและประชาธิปไตยฐานรากที่สมบูรณ์

4) องค์ความรู้ด้านผลลัพธ์ (Outcome Knowledge)

งานวิจัยได้สร้างต้นแบบร่างพระราชบัญญัติหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การเสริมสิทธิและอำนาจของชุมชน การจัดสรรทรัพยากร และงบประมาณโดยตรงผ่านกองทุนกลาง การมีส่วนร่วมและการตรวจสอบของประชาชนเพื่อความโปร่งใส และการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

5) องค์ความรู้จากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า รากเหง้าของปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การทุจริต และปัญหาสังคมต่างๆ เกิดจากความอ่อนแอและการขาดอำนาจของชุมชนระดับรากหญ้า ซึ่งไม่มีสิทธิทางกฎหมายงบประมาณ และส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยสามารถจำแนกปัญหาออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม

และมิติการบริหารจัดการ ซึ่งล้วนสะท้อนความจำเป็นในการมีกฎหมายฉบับนี้

6) องค์ความรู้จากกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการ

กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการเป็นหัวใจสำคัญของงานวิจัย โดยนำหลักการบัญญัติพระวินัยมาใช้กำหนดขั้นตอนการทำงานให้เป็นธรรม โปร่งใส ใช้หลักอภิธานิธรรม 7 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความต่อเนื่องของกระบวนการ ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเสมอภาค และใช้หลักสาราณียธรรม 6 เพื่อรักษาบรรยากาศแห่งความเมตตา ความไว้วางใจ และความเป็นเจ้าของร่วมกันของชุมชน

7) องค์ความรู้จากการร่างและนำเสนอพระราชบัญญัติ

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมที่สุดคือร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งมีหลักการสำคัญ ได้แก่ การมอบอำนาจตามกฎหมายแก่หมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดตั้งกองทุนกลางเพื่อการพัฒนาชุมชนโดยตรง และการกำหนดให้ประชาคมหมู่บ้านเป็นกลไกหลักในการตัดสินใจ การนำเสนอร่างกฎหมายต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่สะท้อนการเชื่อมโยงจากฐานรากสู่ระดับนโยบาย และแสดงให้เห็นว่าการสร้างกฎหมายจากฐานล่างสามารถเกิดขึ้นได้จริงและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

สรุป

สังคมไทยมีความเป็นมาและพัฒนาการด้านการเมืองการปกครองที่มั่นคงมายาวนาน ปัจจุบันมีอุปสรรค ปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาประชาชนหมู่บ้านชุมชน ได้แก่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียม และมีข้อจำกัดด้านสิทธิและอำนาจของประชาชนระดับฐานรากในหมู่บ้านชุมชน เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังมีล้าหลังไม่ทันสมัยและไม่สอดคล้องหลักธรรมมาภิบาล จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างผลึกต้นให้มีการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยหมู่บ้านชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองได้โดยตรงและเหมาะสมสอดคล้องกับหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืนและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมพลังความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนระดับฐานรากและพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคงสงบสุขและสมดุลยั่งยืนต่อไป

การจัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยหมู่บ้านชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนได้บูรณาการโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องหลักธรรมในพุทธศาสนา ได้แก่ 1) หลักการบัญญัติพระวินัย 2) หลักอภิธานิธรรม 7 ที่คำนึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานทุกขั้นตอน มีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นและการร่วมลงมติที่มีหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง คำนึงอุปสรรคปัญหาที่มีอยู่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องหลักธรรมมาภิบาลในปัจจุบัน จึงได้ร่างพระราชบัญญัติหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พ.ศ..... ที่ถือเป็นต้นแบบร่างกฎหมายที่ดีและมีประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมไทยในอนาคต

แนวทางเสนอร่างพระราชบัญญัติหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พ.ศ..... ได้แก่ 1) ให้ประชาชนเข้าชื่อร่วมกันเสนอร่างกฎหมายต่อสภาผู้แทนราษฎร 2) ให้เสนอร่างกฎหมายต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนาองค์ความรู้สู่องค์กรและสถาบันต่างๆอย่างครอบคลุมทั่วถึง เพื่อขยายสู่เครือข่ายภาคประชาชนร่วมกันเสนอกฎหมายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง
2. ภาครัฐควรตระหนักถึงการกระจายสิทธิและอำนาจการมีส่วนร่วมประชาชนฐานรากในหมู่บ้านชุมชน ให้สามารถปกครองบริหารจัดการพัฒนาตนเองได้โดยตรงอย่างเหมาะสม มีความเท่าเทียมเสมอภาคและทั่วถึง จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่เจริญมั่นคงสงบสุขและสมดุลง่ายขึ้นได้ในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ทองคำ หงษ์พันธ์. (2541). **แนวคิด ทฤษฎีและการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์ไททัศน์ มาลา. (2559). การคงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นกรณีศึกษา จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2557). กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน: การวิเคราะห์บทบาทและภาวะความเป็นผู้นำกับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่. **รายงานวิจัย**. วิทยาลัยบริหารศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พระครูสิริสุตตันต. (2556). รูปแบบการพัฒนาชุมชนตามหลักมงคลสูตร. **ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัฒน์ บุญรัตน์. (2517). **การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มิตร ใจบุญตระกูล. (2562). การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านห้วยอ่าง ตำบลแม่โป่ง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

